

Вікторія Леонідівна СМЕСОВА

д.е.н., професор, Національний технічний університет "Дніпровська політехніка"

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-0444-4659>

e-mail: smesova_vl@ukr.net

Галина Іванівна М'ЯСОЇД

к.лед.н., доцент, Університет імені Альфреда Нобеля

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7781-7535>

e-mail: galyna.miasoid@duan.edu.ua

Тетяна Миколаївна ЛЕЖНЄВА

к.ю.н., доцент, Дніпровський гуманітарний університет

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7823-9132>

e-mail: k0979166393@gmail.com

ЕКОНОМІКО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ ОРГАНІЗАЦІЇ ТУРИСТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

Досліджено проблеми правового забезпечення туризму та діяльності туристичних підприємств. Проаналізовано міжнародну та вітчизняну правову базу у сфері туризму. Обґрунтовано діючі міжнародні та національні стандарти у сфері туризму, які діють в Україні. Зазначено, що в Україні існує необхідність у розробленні законодавства, яке гарантує виконання зобов'язань туристичних підприємств у наданні туристичних послуг, не визначено порядок надання цієї гарантії у випадку, коли суб'єкт туристичної діяльності немає фінансового забезпечення. Визначено економіко-правові проблеми функціонування галузі туризму в умовах COVID-19. Запропоновано заходи державного регулювання та стимулювання туристичної діяльності, зміни в законодавстві в цій сфері.

Ключові слова: організація туризму, регулювання туристичної діяльності, законодавство у сфері туризму, стандартизація у сфері туризму, туризм

ВСТУП

Основними напрямками розвитку міжнародних економічних відносин у сфері туризму є створення в Україні сприятливого економіко-правового середовища для діяльності туристичних підприємств та інвестування індустрії туризму, розширення внутрішнього й зовнішнього ринку туризму, формування позитивного іміджу України на міжнародному туристичному ринку, заохочення іноземних туристів до туристичних поїздок в Україну, проведення правових та економічних заходів у галузі туризму з метою реалізації конституційних прав громадян. Йдеться, з одного боку, про створення таких економічних і правових умов, що сприяли б задоволенню потреб туристів та приваблювали іноземних туристів в Україну, а з іншого – про формування інституційного середовища для активного розвитку туристичної галузі в Україні та поглиблення співробітництва українських туристичних підприємств з іноземними учасниками туристичної діяльності. Важливість дослідження цих проблем стає ще більш актуальною у зв'язку з поглибленням участі України в міжнародних економічних відносинах, посиленням тенденції глобалізації, необхідністю формування ефективних механізмів функціонування економіки України на тлі COVID-19.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Проблемам правового регулювання туристичної діяльності присвячено праці вітчизняних науковців – М. Семенової, С. Домбровської, О. Білотіл, А. Помаза-Пономаренко та ін. Дослідження науковців проводилися у площині аналізу господарсько-правових механізмів впливу держави на розвиток туризму, цільових державних програм у сфері індустрії туризму, нормативно-правової бази, яка забезпечує організацію діяльності

туристичних підприємств, правового статусу суб'єктів туризму, проблем регламентації відносин у сфері туристичної діяльності [1–2].

Одночасно економічні проблеми розвитку туристичної галузі були предметом досліджень О. Мельниченко, В. Шведун, Л. Матвійчук, О. Король. Науковці приділяли увагу дослідженням перспектив розвитку туристичної діяльності, державної політики у сфері туризму та курортів, механізмів державного регулювання розвитку індустрії туризму, регіональних особливостей організації туризму, оцінці туристично-ресурсного потенціалу територій, сучасним технологіям та моделям розвитку туризму й гостинності, суспільним аспектам формування та геопросторового розподілу міжнародних туристичних потоків, емпіричному аналізу показників візного та в'їзного туризму, місця туризму в міжнародних економічних відносинах [3–5].

Постановка проблеми

Водночас опрацювання праць науковців свідчить, що економічні й правові аспекти організації та регулювання туристичної діяльності в Україні вимагають подальшого розвитку, а отримані науковцями результати потребують систематизації. Найперше це стосується формування причинно-наслідкових зв'язків між створеним в Україні інституційним середовищем та розвитком галузі туризму, його економічними результатами, рівнем і якістю туристичних послуг тощо. Зокрема, це визначає сферу наукового дослідження, певні результати якого подано у статті.

МЕТА статті – виявлення актуальних проблем правового забезпечення туризму та діяльності туристичних підприємств, обґрунтування економічних аспектів організації туристичної галузі на сучасному етапі розвитку суспільства як основи для розвитку

міжнародних економічних відносин України.

РЕЗУЛЬТАТИ

Одним із важливих аспектів розвитку міжнародних економічних відносин України є поглиблення її участі в міжнародному туризмі, формування економічних і правових засад провадження туристичної діяльності, а також сприятливого міжнародного іміджу країни за кордоном. У зв'язку з цим існує необхідність у чіткому розумінні економіко-правових аспектів регулювання туристичної сфери та формуванні на основі цього ефективних механізмів для реалізації й розвитку туристичної діяльності.

Діяльність туристичних підприємств, організація туристичних подорожей, розвиток туризму як перспективної галузі економіки регулюються як міжнародним, так і вітчизняним законодавством. Якщо звернутися до міжнародного законодавства у сфері туризму, то правові засади цієї діяльності закріплюються міжнародними деклараціями й кодексами, серед яких найперше слід назвати: 1) Манільську декларацію світового туризму (1980 р.), яка встановлює права і свободи людини у сфері туризму, визначає наявність прямого зв'язку між туризмом і правами людини на відпочинок, дозвілля, відпустку, вільне пересування як основу реалізації її права на працю. З іншого боку, цей документ спрямований на захист історичних та культурних пам'яток, соціальних і духовних цінностей суспільства, створення умов для підтримання об'єктів національної і світової спадщини, виховання й розвиток людини. Манільська декларація світового туризму також визначає економічні засади туризму як виду економічної діяльності та напрями міжнародного інвестування, потенційних можливостей країн отримувати додаткові прибутки та задовольняти потреби кожної людини й суспільства; 2) Гаазьку декларацію з туризму Міжпарламентської конференції з туризму (1989 р.), що обґрунтовує принципи туристських відносин, регулює можливості обмеження прав людини на відпочинок і дозвілля в певних випадках, визначає напрями спрощення туристських формальностей та забезпечення безпеки життя і здоров'я туристів, функції органів державного й місцевого самоврядування у туристичній сфері, напрями міжнародного співробітництва у сфері туризму; 3) Хартію туризму Світової організації торгівлі (1985 р.), що визначає основні засади державної політики у сфері внутрішнього та міжнародного туризму, розвитку й захисту туристської галузі на мікро-, макро-, мезо- та мегарівнях, функції органів державної влади в забезпеченні прав і свобод туристів. Цей документ наголошує на необхідності формування туристської культури у населення й туристів, створення можливостей доступу туристів до медичного обслуговування, а також їх доступу до об'єктів туризму, юридичної та адміністративної підтримки. Крім того, ця Хартія містить права та обов'язки туристів, що визначені Кодексом туристів – невід'ємною частиною зазначеної Хартії, а також умови, які повинна створити держава для забезпечення їх безпеки (особистої, майнової, фінансової, юридичної); 4) Осацьку декларацію з туризму (1994 р.), що містить у собі основні засади розвитку міжнародного туризму, захисту навколишнього середовища, запобігання нега-

тивного впливу туризму на природну й культурну спадщину країн, підвищення впливу урядів країн та міжнародних туристичних організацій на розвиток співробітництва у сфері туризму; 5) Глобальний етичний кодекс туризму (1999 р.), що визначає права та обов'язки працівників туристичної сфери, роль туризму у взаємозв'язках і взаємодії спільнот, можливості самореалізації потреб територій та суб'єктів на основі туризму й туристичної діяльності, формування культурної спадщини в суспільстві, підвищення економічної активності країн.

Серед міжнародних нормативно-правових актів, які регулюють туристичні відносини та діяльність у сфері туризму, слід назвати також різноманітні міжнародні договори, учасницею яких є Україна, наразі більш ніж 60 міжнародних договорів.

Основними нормативно-правовими актами, які регулюють туристичну діяльність в Україні, є, по-перше, Конституція України, яка закріплює права людини – природні, соціальні, культурні, економічні тощо. Зокрема, це право людини на свободу пересування (свободу туристичних подорожей), а отже, – на вільний вибір форм пересування, реалізацію своїх туристичних переваг, право на відпочинок і дозвілля, духовний і культурний розвиток, право на захист і охорону здоров'я, право на безпечне для життя і здоров'я навколишнє середовище, право на отримання інформації, інших суміжних прав тощо. Це стає основою для розуміння і формування поважного ставлення до звичаїв і традицій інших народів, прагнення до збереження національних традицій, пам'яток історії, культури та мистецтва. З іншого боку, це норми, відповідно до яких закони України та інші нормативно-правові акти визначають права, свободи, обов'язки людини і громадянина, а також гарантії держави у додержанні прав і свобод кожної людини, зокрема у сфері туризму, безпеки подорожей, екологічної безпеки, захисту і використання природних ресурсів, різноманітних формальностей (візових, санітарно-епідеміологічних, митних), які діють в умовах перетину кордону України громадянами України та іноземцями. По-друге, це Цивільний кодекс України, Господарський кодекс України, Податковий кодекс України, що визначають основні засади діяльності туристичних підприємств, істотні умови і зміст договорів у сфері туризму, а також закони України «Про туризм», «Про курорти», «Про ліцензування окремих видів господарської діяльності» – основні та допоміжні – Закони України «Про захист прав споживачів», «Про охорону культурної спадщини», «Про державний кордон України», «Про Державну прикордонну службу України», «Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства», «Про валюту і валютні операції», «Про страхування» тощо. Ці закони регулюють відносини у сфері туризму, встановлюють норми раціонального використання туристичних ресурсів, визначають вимоги та норми для реалізації туристичної діяльності в Україні, закріплюють необхідність відповідності вітчизняних туристичних продуктів міжнародним стандартам, а також їх вдосконалення.

Крім того, Указами Президента України закріплено відповідні заходи із забезпечення реалізації політики держави у сфері туризму, а також розвитку туризму,

курортів, готельно-ресторанної справи, транспортних послуг у туристичній діяльності. Це також запровадження процедур, які спрощують перетин державного кордону іноземцями та їх реєстрацію в Україні, а також іноземних осіб, які тимчасово перебувають на території України (Указ Президента України № 435/2001 від 15.06.2001 зі змінами та доповненнями № 1227/2003 від 29.10.2003 «Про додаткові заходи щодо реалізації права людини на свободу пересування і вільний вибір місця проживання»).

Розпорядженнями КМУ затверджено «Порядок продовження строку перебування та продовження або скорочення строку тимчасового перебування іноземців та осіб без громадянства на території України», основні напрями і шляхи розвитку іноземного і внутрішнього туризму, а також Концепцію Державної цільової програми розвитку туризму та курортів на період до 2022 р., Стратегію розвитку туризму й курортів в Україні на період до 2026 р. Зокрема, в останньому документі закріплено основні заходи у сфері забезпечення відповідності рівня розвитку об'єктів туристичної інфраструктури та національних стандартів міжнародним стандартам, а також розвитку територій і туристичної інфраструктури, доступності туристичних об'єктів маломобільним особам та особам з інвалідністю, створення умов для раціонального використання рекреаційних ресурсів та для їх самовідтворення, професійної підготовки фахівців у сфері туризму та підготовки об'єктів туристичної інфраструктури, впровадження інноваційних розробок у сфері туризму, безпеки туристів тощо.

Крім того, в Україні дуже багато підзаконних нормативно-правових актів, які регулюють туристичну діяльність на внутрішньому та міжнародному ринку туризму. Насамперед ці нормативно-правові документи містять: 1) законодавчо встановлені вимоги для провадження цієї діяльності – необхідність та порядок ліцензування, порядку проведення контролю за процесом ліцензування, порядку надання туристичних послуг та інструктивні рекомендації з оформлення відповідних документів тощо (Постанова КМУ № 991 від 11.11.2015. «Про затвердження Ліцензійних умов провадження турсервісної діяльності», наказ Державної туристичної адміністрації України № 50 від 6.06.2005 «Про затвердження порядку оформлення ваучера на надання туристичних послуг та його використання», Постанова КМУ «Про затвердження Порядку проведення спеціально уповноваженим органом з питань ліцензування планових та позапланових перевірок додержання органами ліцензування вимог законодавства у сфері ліцензування» № 182 від 16.03.2016); 2) нормативні вимоги з організації туризму за видами (Розпорядження КМУ № 390-р від 27.06.2003 «Про затвердження заходів щодо розвитку іноземного і внутрішнього туризму»; № 168-р від 16.03.2017 «Про схвалення Стратегії розвитку туризму та курортів на період до 2026 року»; Постанова КМУ № 1251 від 21 грудня 2005 р. «Про затвердження Порядку організації виїзду дітей за кордон на відпочинок та оздоровлення»; № 297 від 15.03.2006 «Про затвердження Порядку надання послуг із тимчасового розміщення (проживання)» тощо); 3) нормативно-правові акти у сфері державної підтримки туризму й туристичної діяльності (Постанови КМУ «Про утво-

рення Координаційної ради з питань туристичної діяльності» № 388 від 14.05.2015; «Про затвердження Порядку створення і ведення Державного кадастру природних територій курортів» № 562 від 23.05.2001; Розпорядження КМУ «Про затвердження переліку пріоритетних галузей економіки» № 843-р від 14.08.2013; «Про схвалення Стратегії розвитку туризму та курортів на період до 2026 року» № 168-р від 16.03.2017).

На реалізацію останньої мети також спрямований проєкт Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про туризм» та деяких інших законодавчих актів щодо створення економічних стимулів розвитку туристичної галузі» № 4162–1 від 15.10.2020, Пояснювальна записка до проєкту Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про туризм» щодо удосконалення понятійного апарату в туристичній галузі» № 10216 від 10.04.2019, Концепція популяризації України у світі та просування інтересів України у світовому інформаційному просторі, схваленої Урядом № 739-р від 11.10.2016 тощо. Крім того, в Україні сформовано нормативно-правову базу для діяльності підприємств готельно-ресторанної сфери, співпраці суб'єктів туристичної діяльності з підприємствами транспортних перевезень, безпеки туристів та туристичної діяльності, митних, валютних, медико-санітарних формальностей, страхування життя і здоров'я туристів тощо.

Одночасно, незважаючи на досягнення у процесі формування в Україні нормативно-правової бази у сфері туризму, у цьому процесі ще залишається багато «білих плям». Це вимагає внесення відповідних змін у нормативно-правові акти, які регулюють цю галузь економічної діяльності та прийняття нових законодавчих актів. Так, наразі вимагає вдосконалення законодавча база у сфері обслуговування туристів та виконання зобов'язань туристичних підприємств у разі надання туристичних послуг. Зокрема, вимагає уточнення розмір та умови надання фінансової гарантії турсервісів та туристичних агенцій за договором туристичного обслуговування, а також час, протягом якого діє ця гарантія, порядок надання цієї гарантії у випадку, коли суб'єкт туристичної діяльності не має відповідного фінансового забезпечення. Існує також необхідність у розробленні нормативно-правових актів, які містили б роз'яснення до функцій страхових компаній у цьому питанні. Крім того, потребує чіткого визначення розмір страхової суми за договором страхування життя і здоров'я людини під час туристичної подорожі, а також договором медичного страхування, що припадає на одну особу. Це стосується також строків виплат цієї суми страховою компанією або банківською установою, яка надає таку гарантію. З іншого боку, існує необхідність у розробленні нормативно-правових актів, які стосуються захисту прав та інтересів туристів за різними видами туризму – екологічного, сімейного, лікувально-оздоровчого, ділового, наукового та інших його видів, оскільки кожен із них має свою специфіку та передбачає відповідні зобов'язання туристичних підприємств. Не менш важливим питанням сьогодні залишається безпека туризму, якість туристичних послуг, підвищення рівня обслуговування у сфері туристичної діяльності, контролю за дотриманням стандартів суб'єктами туристичної діяльності. Вирішення цих проблем вимагає подальшого розвитку сис-

теми стандартизації в Україні та уніфікації міжнародних стандартів туристичної діяльності.

Сьогодні в Україні здійснено певні кроки в цьому напрямі. Зокрема, затверджено національні стандарти у сфері туризму (табл. 1), міждержавні стандарти СНД,

адаптовані до України, що спираються на стандарти ISO та стосуються безпеки споживачів туристичних послуг, вимог до надання послуг у сфері туризму, пов'язаних із ним послуг, послуг у певних видах туризму тощо.

Таблиця 1 – Основні національні стандарти України у сфері туризму [складено авторами на основі [6]]

Назва	Зміст
ДСТУ 4527, 4268, 4269 «Послуги туристичні. Засоби розміщення. Терміни та визначення», «Послуги туристичні. Засоби розміщення. Загальні вимоги», «Послуги туристичні. Засоби розміщення. Класифікація»	Терміни сертифікації послуг із розміщення (проживання) туристів, класифікації засобів розміщення, суб'єктів які надають послуги з розміщення, зокрема готелів, послуг, які надаються в цих закладах та вимоги до них
ДСТУ 3862–99 «Ресторанне господарство. Терміни та визначення»	Термінологія закладів громадського харчування
ДСТУ 4281:2004 «Заклади ресторанного господарства. Класифікація»	Трактування основних понять ресторанного господарства, класифікація та вимоги до суб'єктів ресторанного бізнесу
ДСТУ 7450:2013 «Туристичні послуги. Знаки туристичні активного туризму. Класифікація, опис і правила застосування»	Система знаків у сфері активного туризму
ДСТУ EN 15565:2016 (EN 15565:2008, IDT) «Туристичні послуги. Вимоги до професійної підготовки та кваліфікаційних програм для гідів»	Основні кваліфікаційні та фахові вимоги для роботи гідів
ДСТУ ISO 14785:2016 (ISO 14785:2014, IDT) «Офіси туристичні інформаційні. Туристична інформація щодо послуг із приймання туристів. Вимоги»	Вимоги до якості туристичних послуг інформаційними офісами у сфері туризму
ДСТУ ISO 21101–21103 «Туризм пригодницький. Системи менеджменту безпеки. Вимоги», «Туризм пригодницький. Лідери. Особиста компетентність», «Туризм пригодницький. Інформація для учасників»	Вимоги до безпеки організаторів та управління безпекою інших учасників пригодницького туризму, визначення фахових компетентностей організаторів цього виду туризму
ДСТУ EN 13809:2018 (EN 13809:2003, IDT) «Послуги туристичні. Туристичні агенції та туристичні оператори. Терміни та визначення»	Визначення термінів і понять у сфері надання туристичних послуг
ДСТУ ISO 13810:2016 (ISO 13810:2015, IDT) «Туристичні послуги. Промисловий туризм. Надання послуг»	Вимоги надання туристичних послуг у сфері промислового туризму, перетворення старих промислових об'єктів у туристичні, привертання уваги туристів до об'єктів виробництва та науково-технічної діяльності
ДСТУ ISO 18065:2016 (ISO 18065:2015, IDT) Туризм та пов'язані з ним послуги. Туристичні послуги, що надають на природоохоронних територіях.	Вимоги до надання туристичних послуг на природоохоронних територіях у контексті їх збереження та захисту
ДСТУ ISO 17680:2016 (ISO 17680:2015, IDT) «Туризм та пов'язані з ним послуги. Таласотерапія. Вимоги до послуг»	Вимоги до надання туристичних та пов'язаних із ними послуг у сфері морського навколишнього середовища в контексті концепції таласотерапії

Так, серед стандартів ISO основними є ISO 21902–2021 – ISO 21902–2021 Tourism and related services – Accessible tourism for all – Requirements and recommendations (Туризм і супутні послуги – Доступний туризм для всіх – Вимоги та рекомендації), ISO/TC 228/ANG 1 – Heritage Hotels and Traditional Restaurants (Готелі та традиційні ресторани Heritage), ISO/TC 228/WG 1 – Diving services (Дайвінг–послуги), ISO/TC 228/WG 2 – Health tourism services (Послуги оздоровчого туризму), ISO/TC 228/WG 7 – Adventure tourism (Пригодницький туризм), ISO/TC 228/WG 8 – Yacht harbors (Яхтні гавані), ISO/TC 228/WG 11 – Bare boat charter services, ISO/TC 228/WG 12 – International volunteer tourism (Міжнародний волонтерський туризм), ISO/TC 228/WG 13 – Sustainable tourism (Сталий туризм), ISO/TC 228/WG 14 – Accessible tourism (Доступний туризм) тощо. Розроблення стандартів у сфері туристичної діяльності проводиться також Європейським комітетом зі стандартизації (CEN), нормативно-правові документи якого мають статус міжнародних.

Одночасно з цим стандарти у сфері туризму та зокрема організації туристичної діяльності постійно змінюються й удосконалюються, що пов'язано не тільки з активним розвитком даної сфери економічної

діяльності, але й із сучасними викликами суспільного розвитку на тлі інтернаціоналізації і глобалізації, а також із наслідками пандемії COVID-19, що значно вплинули на туристичну сферу та сферу гостинності. А це відповідно вимагає постійного вдосконалення національних стандартів, адаптації вітчизняних підприємств до нових вимог у сфері стандартизації туристичної діяльності, ліквідації «вузьких місць» у вітчизняному законодавстві, пристосування до нових реалій та сучасних викликів зовнішнього середовища, зниження ризиків у процесі провадження туристичної діяльності в умовах пандемії тощо.

Останнє стало особливо важливим на сучасному етапі розвитку суспільства, оскільки туристична галузь і галузь транспорту найбільше постраждали внаслідок карантинних обмежень і пандемії COVID-19.

Зокрема, за даними Всесвітньої туристичної організації в першому кварталі 2021 р. зниження міжнародних туристичних потоків за прогнозами складе 85 % порівняно з таким же періодом 2019 р., що призведе до втрати приблизно 260 млн міжнародних прибутків, значного збільшення збитків даного сектору економіки. 2020 р. став найгіршим роком в історії туризму у зв'язку з необхідністю обов'язкового тесту-

вання, карантинними обмеженнями, повним закриттям кордонів у деяких країнах [7]. Європейські країни одразу відреагували на негативний вплив пандемії на туризм шляхом стимулювання туристичної галузі, запровадження допомоги на підтримання ліквідності і платоспроможності туркомпаній (Німеччина, Словаччина), на рефінансування галузі туризму, надання безвідсоткових позик для мікропідприємств цієї сфери, а також дотацій великим підприємствам (Польща), призупинення виплат за кредитами до кінця року та зниження відсотку за новими позиками (Угорщина), дозвіл на списання збитків, компенсації для працівників підприємств туристичної галузі (Словаччина) тощо. У податковій сфері знижено податок на прибуток, корпоративний податок на прибуток, податок на торгівлю (Німеччина, Словаччина), відтермінування сплати більшості податків і зборів, введення податкових канікул, спрощення податкової звітності та умов надання позик (Польща). Крім того, призупинено дію законодавства стосовно сплати штрафних санкцій у випадках прострочки сплати цих податків та ін. заходи [7].

В Україні з метою підтримки малого й середнього бізнесу виплачено фінансову допомогу підприємцям у розмірі 8000 грн, запроваджено виплату допомоги з часткового безробіття не лише на період карантину, спричиненого коронавірусом, а й у разі інших захворювань чи введення надзвичайної ситуації на території України. Крім того, підприємці та наймані працівники можуть отримати допомогу з місцевих бюджетів для підтримання своєї поточної діяльності. НБУ рекомендував банкам ввести особливий пільговий період обслуговування кредитів у період дії карантину для населення та бізнесу. Банки можуть здійснити повне або часткове звільнення від сплати кредиту боржників під час карантину з відповідним подовженням позики та капіталізації відсотків. У цей період заборонено застосовувати штрафи й пені за прострочення виплат.

Одночасно слід зазначити, що в умовах економічної й політичної кризи, в якій опинилася Україна з 2014 р., необхідності підтримки стабільності курсу валют і подолання інфляції, збільшення фінансування витрат на оборону та армію, вакцинацію населення й охорону здоров'я, підтримку підприємців, які вимушені були зупинити свою економічну діяльність під час локдауну, у державному та місцевих бюджетах існує значний дефіцит коштів для забезпечення виплат із метою підтримки підприємств туристичної галузі, стимулювання розвитку туризму та фінансування бюджетних програм у цій сфері, а також для податкового стимулювання туристичних підприємств. Водночас слід констатувати, що в Україні основні підприємства туристичної галузі та підприємства, які надають послуги у сфері туризму (розміщення, харчування, транспортування, екскурсійні та інші послуги), увійшли в перелік галузей, які найбільше постраждали внаслідок пандемічних і карантинних обмежень.

Список використаних джерел

1. Семенова М.В. Господарсько-правове регулювання туристичної діяльності: монографія. Харків: Оберіг, 2019. 196 с.
2. Державне регулювання туристичної галузі України: монографія / С.М. Домбровська та ін. Х.: НУЦЗУ, 2016. 196 с.
3. Особливості розвитку індустрії туризму в Україні: монографія / О.А. Мельниченко, В.О. Шведун. Харків: НУЦЗУ, 2017. 153 с.

ВИСНОВКИ

Так, на сучасному етапі розвитку державне регулювання у сфері туризму повинно бути спрямовано, з одного боку, на збереження, підтримку й розвиток туристичного сектору економіки України в умовах пандемії COVID-19, а з іншого боку, – на зміни в організації туризму та забезпечення безпеки всіх учасників ринку туризму. Це передбачає формування відповідної нормативно-правової бази стандартів і протоколів туристичної діяльності в нових умовах, санітарно-епідеміологічних вимог до обслуговування клієнтів, вимог до роботи готельно-ресторанної сфери, туристичних перевезень, проведення ділових заходів, виставок, екскурсій, супроводження туристів, а також інших форм забезпечення безпеки туристів. З іншого боку, це вимагає створення економічних і правових умов для виживання туристичного бізнесу, адресної підтримки підприємств туристичної галузі, особливо малих і середніх, пошуку нових джерел для податкового стимулювання туристичної індустрії, розвиток внутрішнього туристичного ринку та формування нових форм туристичної діяльності, швидкої адаптації до викликів пандемії, розроблення та реалізації державних програм із метою розвитку лікувального та оздоровчого туризму, що є дуже актуальним з урахуванням наслідків коронавірусної хвороби. Основними засадами економіко-правового регулювання державою туристичної діяльності мають бути:

- відповідність нормативно-правової бази у сфері туризму новим реаліям суспільного життя, формування сприятливого інвестиційного клімату для залучення внутрішніх та зовнішніх інвестиційних вкладень у рекреаційну сферу;
- економічний і правовий захист інтересів як постачальників, так і споживачів туристичних послуг;
- забезпечення високої якості туристичних послуг;
- відповідальності за невиконання (неналежне виконання) зобов'язань у процесі надання послуг суб'єктами туристичної діяльності, зокрема стосовно фінансової відповідальності суб'єктів, які надають туристичні послуги;
- відповідності якості туристичного продукту державним та міжнародним екологічним, економічним та соціальним нормам і стандартам, що підтверджується результатами проведених експертиз, сертифікатами й ліцензіями;
- формування економічних умов, які сприяють розвитку туристичної діяльності в Україні;
- створення рівних і конкурентних умов для всіх суб'єктів туристичної галузі та дотримання антимонопольного законодавства в цій сфері.

Державна політика у сфері розвитку туризму має бути спрямована на створення сприятливого середовища для взаємодії суб'єктів туристичної діяльності, а також на захист інтересів кожного учасника економічних відносин у сфері туризму.

4. Перспективи розвитку туризму в Україні та світі: управління, технології, моделі: колективна монографія / за ред. Л.Ю. Матвійчук. Луцьк: ІВВ Луцького НТУ, 2019. 320 с.
5. Король О.Д. Міжнародні туристичні потоки: суспільно-географічні аспекти формування та геопросторовий розподіл. Чернівці: Чернівецький національний університет, 2018. 512 с.
6. Галузеві стандарти. Міністерство економіки України. URL: <https://www.me.gov.ua/Documents/MoreDetails?lang=uk-UA&id=ecfd6c5a-1760-4d8d-a931-3a63f64e2310&title=GaluzeviStandarti>
7. Tourism Policy Responses to the coronavirus (COVID-19) / OECD. 2020. URL: <https://www.oecd.org/coronavirus/policy-responses/tourism-policy-responses-to-the-coronavirus-covid-19-6466aa20/>

References

1. Semenova M.V. Economic and legal regulation of tourism: monograph. Kharkiv, 2019. 196 p. [in Ukrainian].
2. State regulation of the tourist industry of Ukraine: monograph / S.M. Dombrovska et.al. Kharkiv, 2016. 196 p. [in Ukrainian].
3. Peculiarities of tourism industry development in Ukraine: monograph / O.A. Melnychenko, V.O. Shvedun. Kharkiv, 2017. 153 p. [in Ukrainian].
4. Prospects for tourism development in Ukraine and the world: management, technology, models: a collective monograph / ed. L.Yu. Matviichuk. Lutsk: IVV Lutskoho NTU, 2019. 320 p. [in Ukrainian].
5. Korol O.D. International tourist flows: socio-geographical aspects of formation and geospatial distribution. Chernivtsi, 2018. 512 p. [in Ukrainian].
6. Industry standards. Ministry of Economy of Ukraine. URL: <https://www.me.gov.ua/Documents/MoreDetails?lang=uk-UA&id=ecfd6c5a-1760-4d8d-a931-3a63f64e2310&title=GaluzeviStandarti> [in Ukrainian].
7. Tourism Policy Responses to the coronavirus (COVID-19) / OECD. 2020. URL: <https://www.oecd.org/coronavirus/policy-responses/tourism-policy-responses-to-the-coronavirus-covid-19-6466aa20/>

Viktorii SMIESOVA

Doctor of Economics, Professor, Dnipro University of Technology

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-0444-4659>

e-mail: smesova_vl@ukr.net

Halyna MIASOID

PhD in Pedagogy, Associate Professor, Alfred Nobel University

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7781-7535>

e-mail: galyna.miasoid@duan.edu.ua

Tetiana LEZHNEVA

PhD in Legal Sciences, Associate Professor, Dnipro Humanitarian University

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7823-9132>

e-mail: k0979166393@gmail.com

ECONOMIC AND LEGAL ASPECTS OF THE ORGANIZATION OF TOURIST ACTIVITY IN UKRAINE

Introduction. At the present stage of development, it is very important to form a favourable economic and legal environment for the interaction of subjects of tourism activity and the protection of the interests of each participant in economic relations in the field of tourism. The solution to these problems is also relevant in connection with the strengthening of globalization trends, the need to form effective mechanisms for the functioning of the economy against the backdrop of the COVID-19 pandemic.

The purpose of the paper is to identify topical problems of legal support for tourism and the activities of tourist enterprises, substantiate the economic aspects of organizing the tourism at the present stage of development of society as the basis for the development of international economic relations in Ukraine.

Results. The paper substantiates the main problems of legal support of tourism and the activities of enterprises in the tourism industry. Analyzed the international and domestic legal framework in the field of tourism. The current international and national standards in the field of tourism in Ukraine have been substantiated. The paper notes that Ukraine has developed normative legal acts that regulate the basic principles of organizing and implementing tourism activities, the development of tourism as a promising area of international economic relations. However, there is a need to develop legislation that would guarantee the fulfilment of the obligations of tourism enterprises in the provision of tourism services. Also, the procedure for providing this guarantee in the event that the subject of tourist activity does not have appropriate financial support has not been determined. The economic and legal problems of ensuring the functioning of the tourism industry in the context of the Covid-19 pandemic are identified.

Conclusion. Measures of state regulation and stimulation of tourism activities, changes in legislation taking into account the new realities of public life, as well as taking into account the experience of European countries in supporting the tourism sector in pandemic conditions are proposed.

Keywords: organization of tourism, regulation of tourist activity, legislation in the field of tourism, standardization in the field of tourism, tourism